

РОЗДІЛ V

Філософія та соціологія релігії

УДК 27-732.6:061.2

Андрій Куцик

Релігійні мирянські організації та їхній вплив на громадянське суспільство в незалежній Україні

У статті проаналізовано особливості створення та діяльності мирянських організацій, їхні статuti, вплив на громадянське суспільство в умовах сучасного глобалізаційного світу.

Ключові слова: релігія, мирянські організації, братство, молодь, катехізація, церква, християнство, громадянське суспільство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Після здобуття Україною незалежності й падіння тоталітарної системи значний відсоток молоді звернувся задля самореалізації до релігії. Якщо рівень релігійності серед молоді в 1992 р. становив 40 %, то зараз, за даними різних опитувань, – 60–75 % [1]. У цей час під впливом різних факторів (від економічного до сенсубуттєвого) та у зв'язку з активізацією молодіжної політики церков виникають різноманітні молодіжні об'єднання, гуртки, клуби, братства, організації. Тому важливого значення набуває проблема вивчення особливостей діяльності таких організацій, формування способів і видів співпраці держави та суспільства з молодіжними релігійними організаціями.

Чільне місце в структурі релігійних організацій України посідають молодіжні релігійні організації. Важливе значення серед них мають православні молодіжні утворення, греко-католицькі, католицькі та протестантські. Детальніше проаналізуємо їх та визначимо їхній вплив на громадянське суспільство.

Мета статті – проаналізувати особливості створення, діяльності та впливу на громадянське суспільство релігійних мирянських організацій на території незалежної України. Це зумовлює виконання таких **завдань:** визначити, у чому полягає сутність мирянських організацій; дізнатися, які організації, братства функціонують на території України, їх кількість; схарактеризувати основні види й напрями діяльності мирянських організацій.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У вітчизняній науці відсутні роботи, у котрих би розкривалася діяльність молодіжних релігійних організацій в Україні, проте є чимало праць, які висвітлюють окремі аспекти цієї тематики. Зокрема, етапи та становлення молодіжного руху в Україні досліджували О. Солонтай («Історія виникнення та становлення молодіжного руху в Україні»), В. Барабаш («Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики»); І. Огієнко («Історія української церкви»), М. Колесник («Українські православні братства. Історія їх виникнення та діяльність») та І. Власовський («Юнацькі церковні братства в старовину») розкривають тему створення та діяльності православних братств в Україні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На сьогодні важливого значення в розвитку суспільства, його морального оновлення набувають мирянські організації. У їхній основі лежить релігійне виховання або виховання на засадах християнської моралі. Власне історія створення таких спільнот розпочинається в 1990-х рр., саме тоді в Україні виникають різноманітні громадські молодіжні релігійні організації, братства.

Важливе місце серед них належить православним молодіжним братствам. Адже відомо, що такі організації існували на території України ще до її незалежності, і сьогодні вони, трансформуючись, продовжують місіонерську та мирянську діяльність.

Відповідно до даних Державного комітету у справах національностей та релігій, станом на 1 січня 2011 р. в Україні існує 76 братств, із них 34 належить УПЦ-МП, 11 – УПЦ-КП і чотири – УАПЦ [3]. Усі братства створювались у різний час. Так, Київське молодіжне православне братство св. Бориса і Гліба засноване у 2002 р., Ужгородське молодіжне православне братство преп. Алексія Карпаторуського – у 2007 р., Калуське православне молодіжне братство преп. Іова та Феодосія Манявських – у 2005 р., Волинське православне братство преп. Миколи Святоші – у 2004 р. Всеукраїнське молодіжне православне братство в ім'я преп. Нестора Літописця – у 2000 р. Найстарше братство – Львівське православне молодіжне братство Почаївської чудотворної ікони Божої Матері – засноване в 1994 р. [3].

Кожне з цих братств, щоб стати юридичною особою, повинно зареєструвати свій статут. Так, згідно зі Статутом Київського молодіжного православного братства, воно має на меті утвердження духовного просвітництва, катехізації, виховання та місіонерську діяльність серед молоді; пропагування в молодіжному середовищі християнської моралі, православного світогляду, способу життя, створення атмосфери братської любові; життя за принципами християнського милосердя й благодійності; активізацію участі молоді в церковному та громадському житті; застосування традицій українського народу в сучасному житті [5].

Усі вказані вище православні братства мають свою мету існування та окреслену діяльність, майже у всіх вона подібна, тому, щоб не повторюватись, схарактеризуємо одне з них, зокрема *Київське* молодіжне православне братство св. Бориса і Гліба.

Мета діяльності організації – пропагування християнського способу життя серед молоді, сприяння її духовному дозріванню, участь у літургійному житті церкви, а також реалізація соціальних проектів та сприяння товариському спілкуванню в християнській спільноті.

Діяльність братства реалізується за кількома основними напрямками:

- освітнім (заснування недільної молодіжної духовної школи на базі Київської духовної семінарії та академії Михайлівського Золотоверхого монастиря; проведення духовних бесід на актуальні для молоді теми тощо);
- інформаційно-місіонерським (випуск та поширення в парафіях і ВНЗ періодичного видання «Братський вісник»; створення інтернет-сайта, інтернет-розсилання; інформування щодо здійснюваних братством заходів через православні періодичні видання);
- соціальним (катехізація та організація спілкування людей із функціональними обмеженнями й ін);
- комунікативним (спільне святкування народних і релігійних свят; щорічні між'єпархіальні молодіжні зустрічі у Всесвітній день православної молоді; паломництво до святих місць; підтримання дружніх зв'язків з іншими молодіжними організаціями в Україні тощо) [4].

Цікавий аспект діяльності братств – умови щодо членства в організації. Статутом передбачено, що членство є індивідуальним та фіксованим. Учасником братства можуть бути громадяни віком 16–28 років. Старші братчики (вийшли з молодіжного віку) теж беруть участь у житті братства, якщо їхня діяльність не суперечить прийнятому Статутові, але їх кількість не повинна перевищувати ½ від загального складу керівних органів братства.

У розділі 4 «Організаційна структура» зазначено, що найвищим керівним органом братства є його збір, який скликається не рідше ніж один раз на рік. Саме він затверджує Статут братства та може зніщувати його реорганізацію [6].

Важливий компонент існування таких організацій – їхні спроби брати участь у світському житті та впливати на громадянське суспільство. Це проявляється в тому, що члени братства виступають у ролі волонтерів, протестуючих й організаторів різних заходів, де можуть сказати своє «за» та «проти» певному стану речей у країні, щоправда, це не є особливим у діяльності організації.

Наступний крок у дослідженні – розгляд мирянських організацій католицької та греко-католицької церков, їхньої діяльності та впливу на суспільне життя країни.

Одна з найбільших католицьких молодіжних організацій – Федерація українських католицьких студентських та академічних товариств «Обнова» – це об'єднання локальних студентських й академічних товариств для координації діяльності та реалізації спільних проектів на національному рівні [8].

Товариство українських студентів-католиків засновано 27 березня 1930 р. Його діяльність відновлено 2 квітня 1992 р. у м. Львові.

Федерація українських католицьких студентських та академічних товариств «Обнова» має чітку структуру. Вищий керівний орган Федерації – з'їзд, участь у якому мають право брати делегати від товариств – учасників Федерації, обрані згідно з квотами, затвердженими радою Федерації. З'їзд скликається радою Федерації з повідомленням учасників не менше ніж за 30 днів до його проведення. Черговий з'їзд скликається раз на два роки.

Рада Федерації – постійний керівний орган Федерації. До її складу входить президент Федерації, голови всіх товариств та два представники Колегії індивідуальних членів. Рада Федерації збирається на свої засідання не рідше ніж один раз на три місяці.

До діяльності Федерації, її основних акцій і досягнень можна віднести молодіжну прощу до Унівської Святоуспенської лаври, молодіжний етнодуховний фестиваль «Обнова-фест», Федераційний вишкільний табір, щорічні конференції («Гідність людини у вченні Івана Павла II»), походи до святих місць, тематичні вечори, святкування (Шевченківський вечір, Великопісні реколекції, молодіжна проща до Нева, похід на гору Обнова, святкування Івана Купала, урочисте святкування Дня Архістратига Михаїла – покровителя «Обнови», Андріївські вечорниці, вертеп та ін.) [7].

Федерація українських католицьких студентських та академічних товариств «Обнова» не єдина католицька молодіжна організація. Досить відома на Україні «Вітанія» – добровільна молодіжна християнська громадська організація, мета якої – згуртувати та об'єднати християнську молодь на основі добровільності, спільних творчих інтересів, християнської моралі для активної участі у вирішенні молодіжних питань задля поглиблення духовного й культурного рівнів життя, відродження та продовження народних звичаїв, традицій, обрядів. Товариство засновано в 1994 р. [6].

Напрями роботи молодіжної громадської організації «Вітанія» – духовні бесіди, вишколи для молоді, семінари, поїздки духовного та культурного спрямування, екскурсійні мандрівки; організація лекторіїв, виставок, конкурсів, концертних програм, з'їздів і фестивалів різного спрямування; організація літніх дитячо-молодіжних таборів, походів, прощ, експедицій; співпраця з органами державної влади та місцевого самоврядування, церквою, закладами освіти, засобами масової інформації й ін. [9].

Ще одна молодіжна організація, яка має історичне коріння, – «Українська молодь – Христові». Її заснував митрополит Андрей Шептицький у Галичині в 1930-х рр. 1990 р. в м. Львові утворено першу молодіжну організацію «Українська молодь Христові». Сьогодні цей рух поширений по всій Україні. Діє 70 організацій та осередків у 14 областях нашої держави [13].

Мета діяльності УМХ – об'єднання християнської молоді для пропагування християнської моралі, поширення християнського світогляду, популяризації в молодіжному середовищі християнського способу життя, виховання членства на християнських засадах, у дусі готовності працювати для добра церкви й українського народу.

До основних напрямів діяльності УМХ належать:

«Молодіжний християнський центр» – проект розпочато 1999 р. Це поки що єдиний у Львові молодіжний християнський клуб за інтересами. Сьогодні працюють такі відділи: щорічний курс духовних бесід, що включає катехізацію, вивчення Святого Письма, дискусії з християнських позицій про труднощі розвитку громадського суспільства в Україні;

«Школа молодіжного лідерства», яка виховує лідерські навички, заохочує до прийняття активної позиції в церковних, суспільно-політичних соціальних ділянках.

Також неодмінними атрибутами організації є бібліотека, хор, музично-хореографічний і театральний гуртки.

Міжнародна молодіжна громадська організація «Католицьке скаутство Європи» є «виховним рухом, який послуговується власною методикою виховання, що ґрунтується на засадах учення вселенської Церкви й досягається через віру та діяльність».

Основна мета організації – надання кожній молодій людині засобів для особистого розвитку в досягненні таких цілей, як здоров'я та фізична вправність, практичні вміння, формування характеру, служіння, релігійне життя – Бог [9].

Крім названих вище молодіжних організацій католиків, існують такі, як МХС «Діти святого Вікентія», «Діти Христа», «Родина», молодіжні християнські спільноти «Світло Христа», «Довіра», молодіжна громадська організація «Молодіжний католицький центр Святої Софії – Премудрості Божої» та ін. [10].

Підсумовуючи діяльність католицьких мирянських організацій, відзначимо їхню активність у впливі на громадянське суспільство, адже, крім катехізації й молодіжних християнських зустрічей-бесід, вони також займаються скаутською діяльністю, вишколами та гуртуванням молоді на засадах національно патріотичного виховання.

Окрему увагу потрібно приділити протестантському молодіжному рухові, однак зауважимо, що він значно різниться від традиційних ортодоксальних церков, про які йшлося вище. У цьому середовищі виділяється створення різносторонніх внутрішніх молодіжних проєктів.

Наприклад, євангельські християни-баптисти організують у своїй церкві молодіжні музичні вечори, школи вивчення іноземних мов. Адвентисти сьомого дня відомі такими проєктами, як «Парковка» (всеукраїнський проєкт, спрямований на пошук друзів-однодумців, а також на вивчення Святого Письма серед молоді), «Сонет», в основі якого щотижневі вечірні зустрічі задля обговорення різних тем, які хвилюють молодь.

Молодь євангельських християн-п'ятидесятників практикує навчання сурдоперекладу. Щонеділі після вечірньої церковної служби в центрах міст відбуваються молодіжні піснеспіви на християнську тематику [11].

В Україні діє велика кількість протестантських навчальних закладів. Але ці освітні організації не рівні у своїх правах із державними та приватними навчальними закладами. Фактом є те, що приватні особи й громадські організації мають право створювати освітні заклади державного зразка, а релігійні спільноти позбавлені такого права.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Молодіжні мирянські організації в Україні почали активно утворюватись і функціонувати після отримання Україною незалежності. Потрібно також акцентувати увагу на тому, що мирянські організації православної церкви (братства) мають давню історію, яка сягає XVII ст. Проте тоді вони працювали переважно у сфері освіти, а сьогодні можна визначити такі напрями роботи, як освітній, інформаційний, видавничий, соціальний, господарський, благодійний, комунікативний. До того ж братства не зупиняються на досягнутому – вони намагаються розширювати кругозір, сфери діяльності й підтримувати між собою дружні стосунки.

Молодіжні католицькі та греко-католицькі мирянські організації приділяють чималу увагу духовній освіті громадян, питанням екології та фізичного здоров'я молоді; ведуть благодійну діяльність, допомагають малозабезпеченим і нужденним; організують літні табори; розвивають творчі здібності дітей, створюючи гуртки відповідно до вмінь кожного; проводять тематичні вечори, виставки, святкування, на всеукраїнському рівні – фестивалі та конференції; співпрацюють з іншими молодіжними організаціями й органами державної влади тощо.

Робота протестантських молодіжних спільнот більшою мірою спрямована на створення різних молодіжних проєктів, гуртків. Також ці спільноти позиціонують себе як абсолютно аполітичні організації, таким чином відмежовуючись від будь-якого впливу на політичне життя країни.

Отже, молодіжні мирянські організації – важливі суб'єкти життя сучасної християнської молоді. Основну увагу вони приділяють духовно-просвітницькій та виховній діяльності. Специфіка відносин релігійних організацій із державою на рівні міст та районів полягає в тому, що вони не розраховують на допомогу місцевих органів влади й переважно задовольняють потреби власними силами.

Джерела та література

1. Барабаш В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики / В. Барабаш // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 119–130.
2. Барабаш В. Інституалізація молодіжного руху України / В. Барабаш // Політ. менеджмент. – 2004. – № 3. – С. 98–111.
3. Колесник М. Українські православні братства. Історія їх виникнення та діяльність [Електронний ресурс] / М. Колесник. – Режим доступу : http://kyivbratstvo.org.ua/old/about/ukr_bratstva.php#1
4. Братства української православної церкви – Київського Патріархату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/resources/webcatalog/uoc-kp>
5. Київське православне молодіжне братство св. Бориса і Гліба. Прес-реліз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kyivbratstvo.narod.ru/about/>
6. Турій О. Греко-католики, латинники і православні в Україні: проти, поруч чи разом? Сучасні структури [Електронний ресурс] / О. Турій. – Львів, 2001. – Режим доступу : http://old.risu.org.ua/ukr/study/research_conference/Turiy/03/

7. Товариства – члени Федерації «Обнова» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.obnova.net.ua/index.php/chleny.html>
8. Молодіжна християнська організація «Вітанія». Історія організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bethany.org.ua/history/index.html>
9. Католицьке Скаутство Європи. Методика виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fse.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=125%3A2011-02-08-19-35-26&catid=33%3A2011-02-07-22-49-17&Itemid=50&lang=en
10. Молодіжні християнські спільноти. МХО «Діти Святого Вікентія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org/molodizhni-hrystyjanski-spilnoty/7139-molodizhna-hrystyjanska-spilnota-qdity-svjatogo-vinkentijaq>
11. Адвентисти сьомого дня. Інші протестанти, міжконфесійні протестанські веб-ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/resources/webcatalog/other-protestants_catalog

Куцик Андрей. Религиозные мирянские организации и их влияние на гражданское общество в независимой Украине. В статье проанализированы особенности создания и деятельности мирянских организаций, их уставы, влияние на гражданское общество в условиях современного глобализационного мира.

Ключевые слова: религия, мирянские организации, братство, молодежь, катехизация, церковь, христианство, гражданское общество.

Kutsyk Andrii. The Religious Laic Organizations and Their Impact on Civil Society in Independent Ukraine. The article touches upon the issue of the peculiarities of creation and activity of laic organizations, their statutes and impact on civil society in today's globalized world.

Key words: religion, laic organizations, fraternity, youth, catechesis, the Church, Christianity, civil society.

Стаття надійшла до редколегії
14.03.2016 р.

УДК 282:256:304

Віктор Шостак

Образ святого Київської Русі в контексті морально-духовного розвитку суспільства

У статті проаналізовано сутність та зміст образу святості в його історичному розвитку. Описано особливості картини світу в християнській свідомості та еволюційні зміни у світогляді населення в умовах Київської Русі. Зроблено спробу осмислити практичну значимість образу святого в контексті сакральних цінностей та їх утілення в земних умовах.

Ключові слова: святість, християнська свідомість, Київська Русь, образ святого, сакральні цінності, народна міфологія, церква.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасних умовах розвитку світу та України вагомим значенням набувають зміни в духовній культурі й моральних уявленнях. Геополітичний вибір України та особистісний розвиток кожного з нас значною мірою залежить від знання та розуміння світоглядних витоків нашої культури. У цьому контексті важливий і актуальний аналіз образу святості у філософській традиції Київської Русі.

Предмет дослідження статті – образ святості в культурі Київської Русі та його місце в структурі філософської культури давньоруського суспільства.

Мета і завдання статті – проаналізувати традиції образу святості та його розвиток у киево-руському світогляді. Ставиться завдання означити витoki образу святості в праслов'янській свідомості та окреслити особливості подальшої еволюції цього образу в духовній культурі України, зокрема проаналізувати картину світу в християнській свідомості, роль і значення церкви в Київській Русі та розуміння святості в Давньоруській державі.

